

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์กรธุรกิจเป็นหนึ่งในหน่วยย่อยหลาย ๆ หน่วยที่ประกอบขึ้นเป็นสังคม ธุรกิจ คือ องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการผลิต การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหากำไรจากการประกอบธุรกิจนั้น ๆ^๑ องค์กรธุรกิจใดมีผลกำไรในระดับสูงถือว่าเป็นได้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินธุรกิจในลักษณะที่มุ่งเน้นการแสวงหาผลกำไรสูงสุดหรือการมุ่งเน้นที่ประโยชน์ส่วนตนเป็นวิธีปฏิบัติการค้าเสรีสากล โดยมีรากฐานจากแนวคิดตะวันตกและที่ผ่านมาถือเป็นความรับผิดชอบหนึ่งเดียวของผู้บริหารที่ควรกระทำต่อเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้น ดังที่ มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) นักเศรษฐศาสตร์ผู้มีอิทธิพลสำคัญบุคคลหนึ่งต่อหลักการดังกล่าว ได้กล่าวว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคมมีอยู่เพียงประการเดียว คือ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และมุ่งมั่นในกิจกรรมที่หวังเพิ่มพูนกำไรตราบนานเท่าที่การกระทำนั้นยึดมั่นในกฎเกณฑ์การแข่งขันแบบเปิดเสรีโดยไม่หลอกลวงและฉ้อฉล”^๒ และเห็นว่า ถ้าจะให้นักธุรกิจต้องรับผิดชอบต่อสังคมไปพร้อม ๆ กับการแสวงหากำไรแล้ว จะก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์และมีผลเสียต่อธุรกิจได้ เพราะการรับผิดชอบต่อสังคมจะขัดแย้งโดยตรงต่อวัตถุประสงค์ของการประกอบกิจการธุรกิจ^๓ ผู้บริหารที่ยึดถือหลักการดังกล่าวจึงดำเนินงานทุกวิถีทางเพื่อให้ได้รับผลกำไรสูงสุดโดยละเลยถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคม ตั้งแต่พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า ชุมชน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากการดำเนินธุรกิจที่ไม่มีจิตสำนึกถึงผลกระทบต่อสังคมแล้ว ผู้บริหารบางส่วนยังมีความเห็นว่าการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหน้าที่ขององค์กรอื่นที่มีใช้ธุรกิจเช่น รัฐบาล ที่น่าจะดำเนินการได้ดีกว่า และยังเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้แก่ธุรกิจ ทำให้ผลกำไรลดลง เจ้าของกิจการและผู้ถือหุ้นจะไม่พอใจได้

^๑ สมคิด บางโม, *ธุรกิจทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : นานาอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓.

^๒ ทอม แคนนอน, *ความรับผิดชอบต่อบริษัท*, แปลโดย ชาญ มายออด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕.

^๓ จินตนา บุญบังการ, *จริยธรรมทางธุรกิจ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ด่านสุทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๖๒.

องค์กรธุรกิจที่มุ่งหวังแสวงหากำไรสูงสุดของธุรกิจเป็นหลัก จึงได้ดำเนินธุรกิจโดยปราศจากการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เพียงเพราะมุ่งหวังตัวเลขกำไรจากผลประกอบการที่สูงสุดเท่านั้น จนละเลยปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตามมาจากการประกอบการดังที่ปรากฏให้พบเห็นและได้ยินบ่อยครั้ง เช่น เกิดการบุกรุกพื้นที่ธรรมชาติอย่างรุนแรงเพื่อชิงทรัพยากรมาใช้ในการผลิต กระบวนการกำจัดของเสียที่ไม่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดการปล่อยของเสียลงสู่ธรรมชาติ (แหล่งน้ำเสียจากการปล่อยน้ำทิ้งในโรงงาน ปล่อยควันพิษสู่ชั้นบรรยากาศ) การตัดสินใจเพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (การก่อสร้างสนามกอล์ฟ หรือ รีสอร์ทในเขตป่าสงวน) การผลิตสินค้าที่ไม่มีคุณภาพและเกิดอันตรายต่อสุขภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต (นมผงผสมเมลามีน ไข่ไก่ปลอม ใช้สีย้อมผ้าผสมอาหาร) การเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง (กดค่าจ้างแรงงาน กดขี่แรงงานต่างด้าว สถานที่ทำงานไม่มีความปลอดภัยเพียงพอ) การลดราคาขายอย่างรุนแรงเพื่อแย่งส่วนแบ่งการตลาด เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาทางสังคมบางส่วนดังกล่าวทำให้เกิดกระแสเรียกร้องต่าง ๆ จากสังคม เพื่อขอความเป็นธรรมและการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจขึ้น จึงได้เกิดแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีมานานกว่า ๒๐๐ ปีแล้ว ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๓ บริษัทอีสต์ อินเดีย ประเทศอังกฤษ ถูกต่อต้านจากประชาชนในประเทศจากการที่บริษัทมีการกดขี่ใช้แรงงานทาส จึงทำให้บริษัทต้องหันมาใส่ใจกับสวัสดิการแรงงานและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ต่อมาเกิดปัญหาผลกระทบจากการใช้สารเคมี ซึ่งบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตและส่งออก ทำให้สภาพแวดล้อมปนเปื้อนสารพิษ จึงนำไปสู่เรียกร้องเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จากนั้นแนวคิดนี้ก็ได้พัฒนาเรื่อยมาโดยความร่วมมือกันของหลาย ๆ ประเทศ จนขยายเป็นความร่วมมือระดับโลก คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ กระแสของโลกเริ่มให้ความสนใจจริงจังและรุนแรงยิ่งขึ้นโดยองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเสนอให้บริษัทข้ามชาติของประเทศสมาชิก OECD ใช้แนวปฏิบัติเรื่องซีเอสอาร์ และติดต่อกับหน่วยงานเฉพาะกับคู่ค้าที่มีการปฏิบัติซีเอสอาร์ด้วยกันเท่านั้น สำหรับกระแสซีเอสอาร์ในไทยก็ได้ถูกจุดประกายขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และถูกบรรจุเป็นแนวปฏิบัติที่ผนวกเข้ากับการดำเนินธุรกิจ

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจเป็นแนวปฏิบัติของธุรกิจที่คำนึงถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข โดยมีหลักอยู่ที่ความพอประมาณที่ธุรกิจต้องไม่เบียดเบียนตนเองและขณะเดียวกันก็ต้องไม่เบียดเบียน

สังคม^๔ จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อองค์กรธุรกิจ เพราะธุรกิจและสังคม (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น พนักงาน ลูกค้า ชุมชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น) ต่างต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน และมีความสัมพันธ์กันในแง่ที่ว่าธุรกิจเป็นหน่วยย่อยของสังคม ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จากสังคมและมีผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของสังคม เมื่อสังคมเกิดปัญหา ธุรกิจก็ควรเข้ามาช่วยเหลือเพื่อเป็นการเกื้อกูลกัน หากสังคมอยู่ไม่ได้ ธุรกิจก็อยู่ไม่ได้เช่นกัน การสร้างกำไรที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ตนเองเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถือเป็นการดำเนินธุรกิจที่ไม่ถูกต้องและไม่ชอบธรรม ท้ายที่สุดกำไรนั้นนอกจากจะไม่ยั่งยืนแล้ว ยังอาจล่มสลายได้ในไม่ช้า ซึ่งความรับผิดชอบนี้จะเป็นตัวสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ที่ธุรกิจควรได้รับกับผลประโยชน์ของสังคม เพื่อให้ธุรกิจและสังคมได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน^๕ สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและเป็นปกติสุข จากความจำป็นดังกล่าวจึงทำให้กระแสของซีเอสอาร์ได้รับความสนใจและมีแนวโน้มปฏิบัติกันมากและจริงจังขึ้นในปัจจุบัน

พระพุทธศาสนามีทัศนะเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ของการดำรงอยู่ในสังคมว่าสรรพสิ่งเป็นเครือข่ายแห่งชีวิต ต่างโยงใยอิงอาศัยกัน ทุกสิ่งทุกอย่างอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นไม่มีสิ่งใดอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนั้นก็มิ เมื่อสิ่งนี้ดับสิ่งนั้นก็ดับ^๖ ทุกส่วนย่อยล้วนส่งผลกระทบต่อกัน สิ่งที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งก็จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นด้วย^๗ ธุรกิจคือหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งของสังคมที่ทำการแสวงหารายได้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องดำเนินงานโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่อยู่ในสังคม เพราะการดำเนินการใด ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมเสมอ ดังนั้นธุรกิจที่ดีควรดำเนินงานโดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันควรนำรายได้บางส่วนไปสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ด้วยเหตุที่ว่าสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติก็ได้ให้ประโยชน์แก่ธุรกิจด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสมดุลและประสานประโยชน์ร่วมกัน ก่อให้เกิดความปกติสุขในระบบการดำรงอยู่ของสังคม

^๔ คณะทำงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียน, **เข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอคอนพริ้นติ้ง, ๒๕๕๑), หน้า ๗ – ๘.

^๕ ธิดิกพ ชยธวัช, **ผู้ดีทางธุรกิจหมายเลข ๑**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด, ๒๕๔๗), หน้า ๘๖.

^๖ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๘.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **คนไทยกับป่า**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๕.

กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับสังคม คือ มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน^๘ โดยถือส่วนรวมเป็นใหญ่ ไม่เน้นเฉพาะประโยชน์ส่วนตนเพียงฝ่ายเดียว ดังที่พระพุทธองค์ทรงประทานโอวาทแก่พระสาวกในการเผยแผ่พระศาสนาเป็นครั้งแรกไว้ว่าให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก^๙ นอกจากนี้ยังมีหลักการดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม เรียกว่าหลักสามมาอาชีวะ หนึ่งในมรรคมืองค์แปดที่เป็นข้อปฏิบัติกลาง ๆ พอดีอันจะนำไปสู่จุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม ซึ่งหมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ^{๑๐} เป็นการดำเนินธุรกิจบนทางสายกลางอยู่บนความพอดีที่ได้คุณภาพชีวิตรวมทั้งไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม^{๑๑} เพราะมีความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับโลกและชีวิตว่าทรัพย์มิได้มีจุดหมายจบในตัวมันเอง แต่เป็นมรรคาหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นได้ ครั้นเมื่อธุรกิจแสวงหารายได้อย่างถูกต้องชอบธรรมแล้ว ไม่ควรเก็บสะสมไว้เพื่อเพิ่มพูนความมั่งคั่งให้กับตนเอง แต่ควรนำไปใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วย กล่าวคือ เมื่อธุรกิจมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจดีแล้ว จึงควรแบ่งปันรายได้กลับคืนสู่สังคมเพื่อเป็นการประสานประโยชน์และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ฉะนั้นกำไรที่องค์กรได้รับจึงเป็นกำไรแบบพอเหมาะ พอประมาณที่จะได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งระบบการดำรงอยู่ในสังคม ดังพระพุทธพจน์ ความว่า “บัณฑิต มีปัญญามาก ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนเอง ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียน ๒ ฝ่าย เมื่อคิด ย่อมคิดเกื้อกูลตนเอง เกื้อกูลผู้อื่น เกื้อกูล ๒ ฝ่าย และเกื้อกูลชาวโลกทั้งหมดทีเดียว”^{๑๒} โดยจำเนียร จวงตระกูล ได้กล่าวว่า หากเราได้ยึดถือและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ปัญหาความรับผิดชอบต่อสังคมคงจะไม่เกิด หรือถ้าจะเกิดขึ้นก็คงจะมีจำนวนน้อย เพราะการคิดที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและทั้งสองฝ่าย รวมทั้งคนทั้งโลก ซึ่งการคิดที่เกื้อกูลตนเอง ผู้อื่นและทั้งสองฝ่าย รวมทั้งคนทั้งโลกก็คือความรับผิดชอบต่อสังคม^{๑๓}

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗๕.

^๙ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐ - ๒๑ , ศ.ม. (ไทย) ๑๕/๑๐๘๑/๕๕๒ , ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๓๐/๔๘๒ - ๔๘๓.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมธทราย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕ และ ๔๐.

^{๑๒} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๘๖/๒๖๘.

^{๑๓} จำเนียร จวงตระกูล, “แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท”, วารสารการบริหารคน, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๑) : ๔๐.

ดังนั้น การดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับด้านจิตใจ ซึ่งแนวทางสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัตถุที่เป็นมิตรต่อความสุขและการพัฒนาทางจิตใจ ควรมุ่งที่การลดการเบียดเบียนและความไม่รู้จักพอ^{๑๔} การดำเนินธุรกิจในลักษณะนี้จึงเป็นการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกส่วน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งแก่ตัวองค์กรเองและสังคม หรือก็คือ การเอาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นศูนย์กลาง มิใช่เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง^{๑๕} เพราะสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและอิงอาศัยกัน จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจใช้กันอยู่ในปัจจุบันส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากมุมมองทางพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่มีการศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อปฏิบัติกันอย่างจริงจัง และแพร่หลาย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในมุมมองทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสองแนวคิดและเกิดแนวปฏิบัติทางเลือกใหม่ในการดำเนินธุรกิจ ก่อให้เกิดความสมดุลแก่ทุกภาคส่วนสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพัฒนาการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในมุมมองทางพระพุทธศาสนา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ และอรรถกถาฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และบทความ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต และในครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะองค์กรธุรกิจภาคเอกชนที่แสวงหาผลกำไรเท่านั้น

^{๑๔} ตีรณ พงศ์มพัฒน์, การพัฒนาความสุขสำหรับสังคมสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๑.

^{๑๕} ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖๖.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจมีอะไรบ้าง และสภาพปัญหาที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจดังกล่าว รวมทั้งแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในปัจจุบันเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในมุมมองทางพระพุทธศาสนามีความเป็นมาและพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันอย่างไร มีหลักการในการดำเนินธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไรบ้าง สัมมาทิฐิเป็นปัจจัยหลักในการเกื้อหนุนการดำเนินธุรกิจดังกล่าวได้อย่างไร และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้เพื่อให้การดำเนินธุรกิจมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างไรบ้าง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ธุรกิจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการผลิต การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการ โดยมีเป้าหมายเพื่อแสวงหากำไรจากการดำเนินการนั้น ๆ

๑.๕.๒ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility) หมายถึง การดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึงผลกระทบและแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีหลักอยู่บนความพอดีและไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมดุลและเป็นปกติสุข

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ / ตำราทางวิชาการ

คณะทำงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียนได้เขียนหนังสือชื่อ เจ้มทิสธุรกิจเพื่อสังคม สรุปได้ว่า หลักสำคัญของการปฏิบัติตามแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจควรอยู่บนหลักพอประมาณที่ธุรกิจต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และขณะเดียวกันก็ต้องไม่เบียดเบียนสังคม โดยมีแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมหลายประการ เช่น การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์อื่นที่อาจได้มาจากการดำเนินงานที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การเคารพสิทธิและการปฏิบัติต่อ

แรงงานอย่างเป็นธรรม ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคซึ่งสินค้าและบริการของธุรกิจไม่ควรก่อให้เกิดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อผู้บริโภค เป็นต้น^{๑๖}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้เขียนหนังสือชื่อ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ สรุปได้ว่า เศรษฐกิจหรือธุรกิจแบบทางสายกลาง หรือ แบบมัชฌิมา มีลักษณะ ๒ ประการ ได้แก่ การได้คุณภาพชีวิต และการไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องเป็นสายกลาง มีความพอดี พอประมาณ ได้คุณภาพ โดยที่ความพอดีคือจุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน^{๑๗} องค์ประกอบทุกอย่างในระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ อันได้แก่ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม ต้องประสานเกื้อกูลกัน สัมพันธ์กันด้วยดี และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเอง คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตน แต่ให้เป็นไปในทางที่พัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและไม่ทำลายคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีของสังคมโดยรวม^{๑๘}

พิพัฒน์ นนทนาธรณ์ ได้เขียนหนังสือชื่อ การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร สรุปได้ว่า ปัญหาจากการดำเนินธุรกิจที่ขาดความรับผิดชอบเริ่มจากตัวแบบดั้งเดิมหรือตัวแบบคลาสสิกที่มี อดัม สมิธ กับแนวคิดมือที่มองไม่เห็น ธุรกิจจึงมีหน้าที่ในการที่จะทำให้อุตสาหกรรมเป็นตัวตัดสินใจทางธุรกิจ^{๑๙} และประเด็นปัญหาทางสังคมที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบของธุรกิจ เช่น ปัญหาภาวะโลกร้อน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แรงงาน ความยากจน เป็นต้น^{๒๐} นอกจากนี้ลักษณะของซีเอสอาร์เป็นกิจกรรมที่ต้องมีการสั่งสม ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำจะอยู่ในระยะยาว กิจกรรมซีเอสอาร์จึงเปรียบเสมือนการลงทุนระยะยาวที่กว่าจะออกผลต้องใช้ความพยายามและความตั้งใจในการทำอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นเสมือนพาหนะที่จะนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและความมีชื่อเสียงที่ดีได้^{๒๑}

^{๑๖} คณะทำงานส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของบริษัทจดทะเบียน, **เข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ไอคอนพรินติ้ง, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**, หน้า ๓๕ – ๓๖.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐ – ๔๑.

^{๑๙} พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, **การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ริงค์ บีคอน บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ – ๒๑.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

วิทยา ชีวโรจน์ทัย ได้เขียนหนังสือชื่อ CSR Mission Possible ภารกิจ CSR องค์การธุรกิจไทย สรุปได้ว่า การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมีมานานแล้ว เริ่มตั้งแต่ประเด็นสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคทางด้านแรงงาน ต่อมาเริ่มขยายความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพราะมีการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติมากขึ้นทั่วโลก ^{๒๒} และ CSR เป็นแผนนโยบายการทำธุรกิจแบบยั่งยืนที่สร้างผลกำไรให้บริษัทอยู่รอด เจริญเติบโตแบบก้าวหน้า ชุมชนและสังคมยอมรับ ฟังพอใจ ไว้วางใจ และมีศรัทธา รวมทั้งการอยู่ร่วมกันแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ช่วยกันเกื้อกูลให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติมากที่สุด ^{๒๓}

สมคิด บางโม ได้เขียนหนังสือชื่อ จริยธรรมทางธุรกิจ สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจจำแนกได้เป็น ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) ความรับผิดชอบต่อด้านเศรษฐกิจ คือ การแสวงหากำไรโดยคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น การประกอบธุรกิจอย่างมีจริยธรรม (๒) ความรับผิดชอบต่อด้านกฎหมาย คือ การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด (๓) ความรับผิดชอบต่อด้านชุมชน หมายถึง ชุมชนบริเวณใกล้เคียงกับองค์กรธุรกิจและระดับประเทศ เช่น ไม่ประกอบธุรกิจที่ทำให้สังคมเสื่อม ไม่กักตุนสินค้า เป็นต้น (๔) ความรับผิดชอบต่อด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมการประหยัดทรัพยากร ผลิตภัณฑ์ที่มีบรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้ง่าย เป็นต้น (๕) ความรับผิดชอบต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เช่น สนับสนุนการต่อต้านยาเสพติด บริจาคให้แก่หน่วยงานภาครัฐ โรงพยาบาล เป็นต้น ^{๒๔}

อภิชัย พันธเสน ได้เขียนหนังสือชื่อ พุทธเศรษฐศาสตร์ สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิดจะต้องส่งผลในทางที่เกื้อกูลต่อความเป็นมนุษย์ ถ้าผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นผู้ผลิตมีหลักการเช่นนี้ในใจแล้ว ก็จะไม่ดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลเสียแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในระยะยาว รวมไปถึงการทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย ^{๒๕} นอกจากนี้ด้วยจุดยืนของการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ผลลัพธ์จากทุกกิจกรรมจะเป็นจุดที่ดีที่สุดที่สังคมพึงได้รับ (Optimization) และเกิดการแบ่งปันผลประโยชน์ใน

^{๒๒} วิทยา ชีวโรจน์ทัย, CSR Mission Possible ภารกิจ CSR องค์การธุรกิจไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แบรนด์เอกบุ๊กส์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๗.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

^{๒๔} สมคิด บางโม, จริยธรรมทางธุรกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗ – ๑๘.

^{๒๕} อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์: វិវិធានការ ពុទ្ធភិ และការປະຍុត្តិក្នុងសេដ្ឋកិច្ចសាស្ត្រសាខា ផ្សេងៗ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๗), หน้า ๖๘๕.

สังคมในลักษณะที่ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ (Win-Win Situation) เป็นกระบวนการทัศน์หลักของพุทธเศรษฐศาสตร์ที่เล็งเน้นผลประโยชน์ส่วนตนอย่างสิ้นเชิง อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่นมนุษยชาติและสิ่งมีชีวิตทั้งปวงอย่างแท้จริง^{๒๖}

๑.๖.๒ วิทยานิพนธ์ / บทความ

พระธานี เขมธมฺโม (จำปา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สัมมาอาชีวะเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุล โดยหลักการจะครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา และใจ และมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น^{๒๗}

พระมหาจุลศักดิ์ จิรวฑฒโน (รณน้อย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แนวคิดและวิธีการทางเศรษฐกิจของพระพุทธศาสนา คือ การผลิตที่เน้นการมีสัมมาทิฐิ ได้แก่ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม มีเหตุ มีผลในการผลิตเพื่อให้ชีวิตอยู่สร้างประโยชน์แก่สังคม ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้คุ้มค่าด้วยปัญญา ไม่ส่งเสริมการผลิตแบบทุนนิยมและบริโภคด้วยตัณหา แต่เน้นให้ผลิตด้วยปัญญาค่อยเป็นค่อยไปตามเหตุปัจจัย และรู้จักประมาณในปัจจัย ๔ ที่สำคัญต้องตั้งอยู่บนประโยชน์ของตนเองและผู้อื่นอย่างถูกต้องและเป็นธรรม^{๒๘}

พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ (ผาตา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประโยชน์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ความสุข สิ่งที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น เจริญขึ้น หรือจุดหมายของชีวิตมนุษย์ โดยมีหลักอยู่ที่ว่าการทำประโยชน์เพื่อมวลชน และมีรายละเอียดอยู่ที่การคำนึงถึงประโยชน์ตนเอง

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕๓ – ๖๕๔.

^{๒๗} พระธานี เขมธมฺโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๒๘} พระมหาจุลศักดิ์ จิรวฑฒโน (รณน้อย), “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

เป็นอันดับแรก จากนั้นจึงจะขยายความพร้อมมูลของตนเองไปช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลุประโยชน์ เมื่อทำเช่นนี้ก็จะเกิดประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่ายขึ้น กล่าวคือ ทั้งตนเองและผู้อื่นก็ได้ประโยชน์ร่วมกัน^{๒๕}

พระมหาสมโภช จูติญาโณ (ศรีพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เศรษฐศาสตร์ตะวันตกมีแนวคิดจากความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล จึงสามารถกำหนดกิจกรรมของตนได้อย่างเสรี ธรรมชาติแวดล้อมอยู่ภายใต้การยึดครองและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ส่วนเศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎกมีแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การดำเนินกิจกรรมจึงควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติ นอกจากนี้ความสุขที่เกิดจากการให้เปล่าเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยิ่งขึ้นไปซึ่งไม่มีการประเมินว่าขาดทุนหรือกำไรแต่อย่างใด ส่วนเกินที่บริจจาคให้แก่สาธารณชนมีค่ามากกว่าการยึดครองแต่เพียงผู้เดียว วิธีการของพระพุทธศาสนาจึงสอดคล้องกลมเกลียวกับบุคคล ระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม^{๒๖}

ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ธุรกิจแบบทางสายกลางมีลักษณะของความสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจ คือ มุ่งสร้างรายได้เพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาจิตใจ เช่น การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเป็นสวัสดิการที่ดีแก่พนักงาน และส่วนหนึ่งเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ตามทัศนะนี้เงินเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อเงินไม่ใช่จุดหมายสูงสุด กำไรในลักษณะแบบทางสายกลางจึงเป็นกำไรแบบพอเหมาะ (Optimum Profit) ไม่ใช่กำไรสูงสุด (Maximum Profit) นอกจากนี้ธุรกิจแบบทางสายกลางยังให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกส่วน คำนึงถึงผลประโยชน์ของทุกกลุ่มอย่างยุติธรรมทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น (อุภยัตตะ) ที่เรียกว่า การเอาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นศูนย์กลาง (Stakeholder Orientation) ไม่เอารัดเอาเปรียบจากบทบาทที่เหนือกว่า โดยการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นในระบบองค์กรตามพุทธกระบวนทัศน์ที่ว่า ทุกสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงและอิงอาศัยกันตามหลักการปฏิจาสัมุปบาท^{๒๗}

^{๒๕} พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน (ผาตา), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

^{๒๖} พระมหาสมโภช จูติญาโณ (ศรีพันธ์), “ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

^{๒๗} ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, “จริยศาสตร์ในการดำเนินธุรกิจของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท”.

ดวงแก้ว พันธวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทเอกชนในเขตเทศบาลตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจเอกชน (ซีเอสอาร์) มีมานานกว่า ๒๐๐ ปี โดยมีจุดกำเนิดโดยสรุป คือ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๐ บริษัทอีสต์ อินเดีย ประเทศอังกฤษ ถูกต่อต้านจากประชาชนในประเทศจากการที่บริษัทมีการกดขี่ ใช้แรงงานทาส จึงทำให้บริษัทต้องหันมาใส่ใจกับสวัสดิการแรงงานและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ต่อมา ค.ศ. ๑๙๖๐ เกิดปัญหาผลกระทบจากการใช้สารเคมีที่บริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตและส่งออก ทำให้สภาพแวดล้อมปนเปื้อนสารพิษ จึงนำไปสู่ข้อเรียกร้องเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จากนั้นแนวคิดนี้ก็พัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่ง ค.ศ. ๒๐๐๐ กระแสของโลกในเรื่องซีเอสอาร์เริ่มจริงจังและรุนแรงยิ่งขึ้นโดยองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ^{๓๒}

พระมหาสมพงษ์ สุนตจิตโต (แพ่งเจริญ) ได้เขียนบทความเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทองค์กรภาคธุรกิจ (ซีเอสอาร์) : แนวคิดพุทธเชิงบูรณาการ” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า องค์กรภาคธุรกิจควรให้ความใส่ใจในการรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นเป็นประโยชน์สุขร่วมกัน (Mutual Benefits) โดยมีทัศนคติที่เป็นบวก (สัมมาทิฐิ) เป็นฐานมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนเปรียบเสมือนญาติธรรม และปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันตามหลักแห่งสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรมโปร่งใสไม่ทุจริต ยิ่งธุรกิจมีเสรีภาพมากเท่าไร ยิ่งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากเท่านั้นเพราะเสรีคู่กับความรับผิดชอบที่เป็นคุณภาพ เป็นทางสายกลาง จะเป็นผลให้เกิดการสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง ^{๓๓}

วัชร งามจิตรเจริญ ได้เขียนบทความเรื่อง “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวพุทธธรรมมีลักษณะที่คำนึงถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดองค์รวมนิยม (Holism) ที่มีลักษณะมองการณ์ไกลหรือคิดแบบระยะยาว (Long-Term Thinking) ไม่ให้เกิดผลเสียแก่ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การผลิตที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ธรรมชาติ ทรัพยากร หรือระบบนิเวศ ซึ่งส่งผล

^{๓๒} ดวงแก้ว พันธวงศ์, “ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทเอกชนในเขตเทศบาลตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา”, รายงานการศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓).

^{๓๓} พระมหาสมพงษ์ สุนตจิตโต (แพ่งเจริญ), “ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทองค์กรภาคธุรกิจ (ซีเอสอาร์) : แนวคิดพุทธเชิงบูรณาการ”, ใน รวมบทความประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนานานาชาติครั้งที่ ๗, บรรณาธิการโดย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร., (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๓) : ๕๘๔.

กระทบต่อสังคมโดยรวม ถือว่าเป็นการผลิตที่ไม่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม^{๓๔} นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน (ยึดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นศูนย์กลาง) ที่เห็นว่าสรรพสิ่งเป็นเครือข่ายโยงใยอิงอาศัยกัน และปฏิเสธการทำธุรกิจในระบบทุนนิยมที่ว่า ผู้ถือหุ้นเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่สุด^{๓๕}

Pareena Prayukvong และ Matt Olsen ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “Research Paper on Promoting Corporate Social Responsibility in Thailand and the Role of Volunteerism” ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดซีเอสอาร์ที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา พบว่า หนึ่งในปัจจัยที่อ้างถึงมากที่สุดที่มีผลต่อการปฏิบัติแนวทางซีเอสอาร์ในประเทศไทยคือความเชื่อและแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายในประเทศ และขนบธรรมเนียมประเพณีทางพระพุทธศาสนาคือปัจจัยที่มีพลังในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติแนวทางซีเอสอาร์ของภาคเอกชนในประเทศไทย^{๓๖}

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น สรุปภาพรวมได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ คือ มีการกล่าวถึงแนวคิด ตลอดจนจุดกำเนิด ประเด็นปัญหา และพัฒนาการของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาที่มีรากฐานและมุมมองเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจขององค์กรอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือเป็นไปตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ ยึดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แสวงหากำไรแบบพอเหมาะ โดยมีสัมมาทิฐิเป็นฐานความคิด เพราะทุกภาคส่วนล้วนมีความเชื่อมโยงและอิงอาศัยกัน

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ สัมภาษณ์ รวบรวม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวคิดของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

^{๓๔} วัชร งามจิตรเจริญ, “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๒) : ๖๑.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

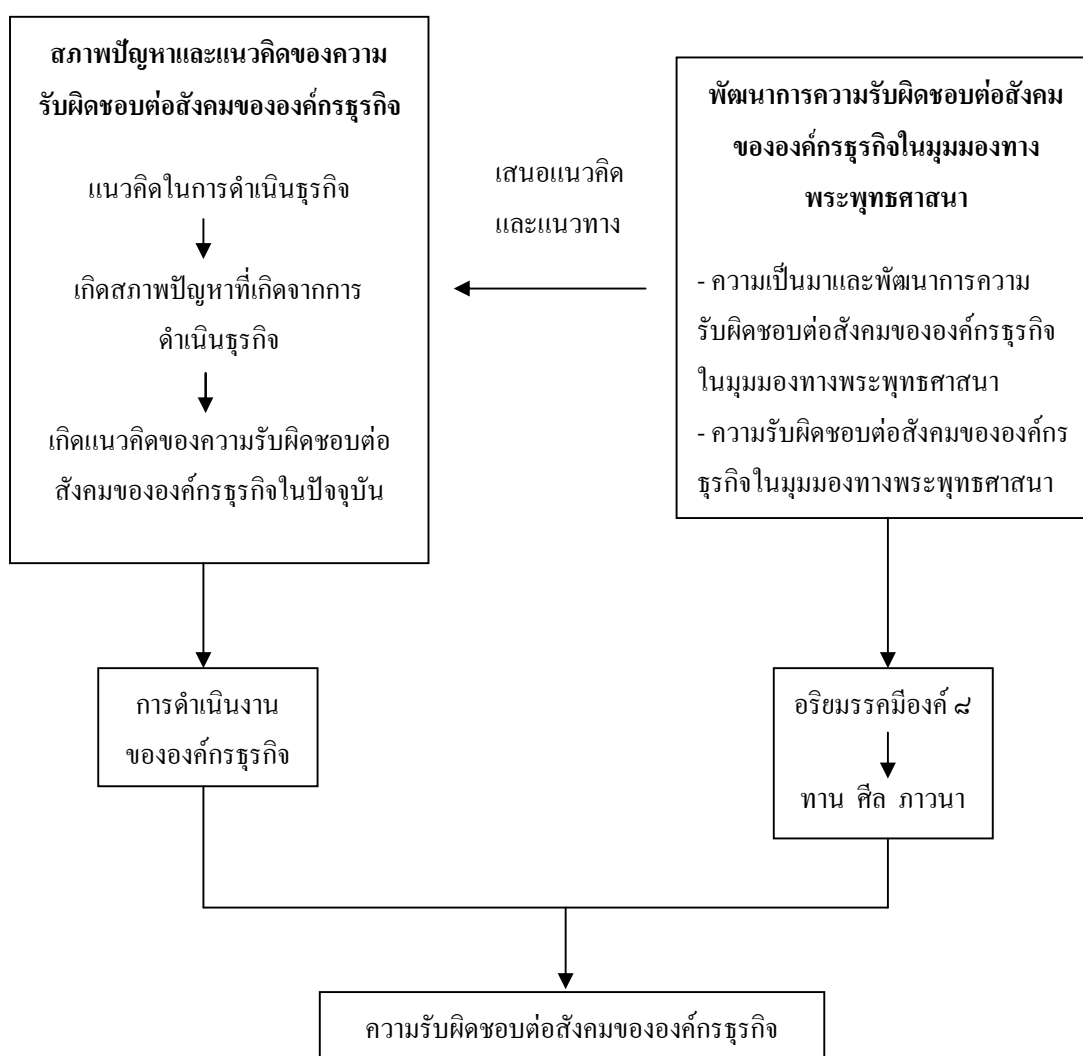
^{๓๖} Pareena Prayukvong and Matt Olsen. **Research Paper on Promoting Corporate Social Responsibility in Thailand and the Role of Volunteerism**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.ngobiz.org/picture/File/Final%20Report%20on%20CSR%20Development%20in%20Thailand%20_Original%20Version_.pdf [6 May 2012].

๑.๗.๒ สํารวจ รวบรวม และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา โดยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้รวบรวมและศึกษามาจากข้อ ๑.๗.๑ ประกอบกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งปรัญภูมิและทฤษฎีที่แสดงถึงมุมมองของพระพุทธศาสนาต่อความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

๑.๗.๓ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยขอแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและแนวคิดของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

๑.๕.๒ ทำให้ทราบถึงพัฒนาการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในมุมมองทางพระพุทธศาสนา